

— Michel Cool —

František

— Papež z Nového světa —

Michel Cool

FRANTIŠEK

Papež z Nového světa

ve spolupráci
s Marcem Leboucherem

VOLVOX GLOBATOR

Michel Cool – ve spolupráci s Marcem Leboucherem

FRANTIŠEK

Papež z Nového světa

Přeložila Marie Příbylová

Copyright © Editions Salvator, Yves Briend Editeur, S.A., 2013

Translation © Marie Příbylová, 2013

ISBN 978-80-7207-941-4

Z francouzského originálu *Michel Cool: Francois, Pape du Nouveau Monde*

vydaného nakladatelstvím Les Editions Salvator v Paříži v roce 2013

přeložila Marie Příbylová

Odpovědná redaktorka Tereza Houšková

Grafická úprava a sazba Adam Kot

Epub připravil – PureHTML.cz

Vydalo nakladatelství & vydavatelství

VOLVOX GLOBATOR

Štítného 17, 130 00 Praha 3

www.volvox.cz

jako svou 1003. publikaci

Vydání první Praha 2013

Adresa knihkupectví

VOLVOX GLOBATOR:

Štítného 16, 130 00 Praha 3 – Žižkov

PODĚKOVÁNÍ

Vydavatel děkuje Claire André, Philippu Charpentierovi z Beauvillé, Jeanu Cormierovi a otci Henrimu Lauxovi za cennou spolupráci na tomto díle.

PŘEDMLUVA

Přichází milosrdenství...

Od svého památného zvolení 13. března 2013 odhaluje papež František každým dnem další kousek své bohaté, pozoruhodné osobnosti. Ještě v dozvucích hlubokého, neopakovatelného zážitku v Sixtinské kapli se otevírá světu. I na něho totiž v oné rozhodující chvíli, kdy se pro něho kardinálové vyslovili, shlédl Kristus. Tím, že přijal úkol, který mu byl svěřen, tedy stát se 266. kormidelníkem Petrovy loďky, se dal nalézt Tomu, jenž se ho od té chvíle bude každý den jeho pontifikátu ptát: „Františku, miluješ mne?“

Již v první chvíli, když vystoupil na balkon vatikánské baziliky, ohromil papež z Nového světa davy svým prostým a příjemným chováním. Vtiskl tak papežství podobu dosud nevídanou, prostou a oduševnělou zároveň. Tak například položil na oltář Panny Marie kytici, jako to dělávají děti, když chtějí vzdát Nebeské matce hold. Byl připravený zaplatit jako každý jiný host účet v hotelu, v němž pobýval před zahájením konkláve. Vatikánskými komnatami se široko daleko rozléhal jeho smích, který zahnal chlad a upjatost, jež většinou ve starobylých, okázalých římských palácích vládne. Nový papež, bývalý tanečník tanga, nás nepřestává překvapovat. A jestliže se od začátku projevuje takto, nebude již žádných pochyb o tom, že církev dokáže přeplout běsnící oceán, protože Duch svatý postavil ke kormidlu kapitána, který se neodchýlí od kurzu naděje.

„Bůh v odpouštění nikdy neochabuje, to spíše nás někdy unavuje. Ho o ně prosit... Je to milující otec, který odpouští všem a ke všem je milosrdný... I jen trocha milosrdenství činí svět méně chladným a spravedlivějším!“ Právě tato chvála milosrdenství je poselstvím, jež papež František během své první modlitby Anděl Páně předal tisícům poutníků, kteří přišli na Svatopetrské náměstí, aby vyslechli

jeho slova a vzdali mu poctu. Jsou jeho slova předzvěstí příchodu revoluce milosrdenství, na niž v dnešní neklidné době mnozí úpěnlivě čekají?

Zanedlouho již uvidíme, zda tento muž, tak prostý, tak bezprostředně lidský, povede tuto revoluci milosrdenství, jehož apoštolem, svědkem a oddaným služebníkem byl ve středověku svatý František z Assisi, muž přinášející světlo v temnotách malým, utlačovaným a opomíjeným, po němž si nový papež zvolil jméno.

„Modlete se za mne!“ vyzval nový papež své posluchače. Činíval tak již v době, kdy působil jako arcibiskup Buenos Aires. A co kdybychom jeho prosbu vzali vážně? Co kdybychom stejně jako on a stejně jako tolik světců před ním zkusili mít důvěru v důvěru? Co kdybychom se i my spolehli na sílu modlitby, aby se mohla uskutečnit revoluce milosrdenství, kterou všichni tolik potřebujeme a již přišel služebník Boží až z druhého konce světa otevřít cestu?

Na cestě milosrdenství bude papež František potřebovat pomoc všech mužů a žen dobré vůle. Vydejme se na tuto cestu společně s Františkem, papežem z Nového světa, o jehož osobnosti a životě tato kniha vypráví.

Michel Cool

I. FRANTIŠEK A RACEK

Je středeční večer, 13. března 2013. Na Řím padá déšť. Objektivy kamer z celého světa jsou namířeny na stále nečinný komín Sixtinské kaple. Rozptýlení skýtá úsměvný tanec racka, netečného k okolnímu vzrušení, nebojácně se procházejícího po střeše posvátné stavby. Nikdo nikdy nezjistí, jestli se snad jmenoval Jonathan jako hrdina slavného amerického románu. Tento mořský pták, cestovatel na dlouhé tratě, však zanechá stopu v dějinách. Ať už je jeho přítomnost náhoda, anebo spíše sama prozřetelnost, nepředstavuje symbol papeže, který překonal moře a oceány, aby zde, na břehu Tiberu, řídil loďku církve? Statisíkový dav přešlapuje na dlažbě Svatopetrského náměstí. Neustále zvedá oči k nebi a pátrá po náznacích bílého kouře. A trpělivost se vskutku vyplatila. Krátce před devatenáctou hodinou se z komína vyvalí mohutné bílé kotouče. Uběhne několik dlouhých minut, pak se na centrálním balkonu vatikánské baziliky objeví první jáhen, Francouz Jean-Louis Tauran, a oznámí radostnou novinu: „Habemus papam!“ Poté prozradí latinské jméno šťastného zvoleného. Vzduch se lehce zachvěje, jako kdyby dav, překvapen tím, co zrovna vyslechl, na chvíli zadržel dech, a pak se strhne neuvěřitelný povyk. Povyk, který se okamžitě mění v hlasitý jásot, ve skutečnou explozi radosti. Racek z hledáček kamer dávno zmizel. Odletěl, nikdo neví kam, a odnesl si s sebou záhadu své účasti na tomto historickém podvečeru.

František! Muž v bílém, který právě sestupuje na centrální lodžii Svatého Petra, se jmenuje František, jako svatý z Assisi. Jedno překvapení střídá druhé: nevzal si šarlatovou mozetu, kterou nejvyšší pontifikové obvykle nosívají. Zvolna, hlubokým hlasem pozdraví slovy „Dobrý večer“ a pokynutím ruky hustý dav, který z něho nespouští oči. „Drazí bratři, drahé sestry,“ pronese jednoduše

italsky ke shromáždění nadšených poutníků, kteří na počest svatého otce mávají praporky a transparenty. Dojatý, avšak klidný obličej, ruce podél těla, celý jeho postoj již od prvního veřejného vystoupení v úřadu papeže vyzařuje hlavní rys jeho osobnosti: střídmost. „Zdá se,“ pokračuje s upřímným úsměvem, „že mne kardinálové šli hledat až na konec světa. A teď jsme tady. Děkuji vám za přijetí a děkuji celému římskému společenství.“ Následně své posluchače vyzývá, aby se pomodlili Otčenáš a Zdravas za jeho předchůdce Benedikta XVI., který musí dění sledovat prostřednictvím obrazovky ve své rezidenci v Castel Gandolfu, kam se odebral po své rezignaci 28. února 2013. Těch několik prvních slov a gest stačilo k vytvoření přímého, vřelého kontaktu mezi novým římským biskupem a jeho městem. Síla onoho vztahu je již zde, na náměstí svatého Petra, přímo hmatatelná – ačkoli se snáší tma, obličej září a oči jiskří jako hvězdy. Nový papež přirovnává toto rodící se spojení k „cestě bratrství, lásky a evangelizace“. Nadchází další pohnutá chvíle: 266. následovník svatého Petra vyzve věřící k modlitbě za to, aby mu Bůh požehnal. Pak se davu, který několik sekund tiše rozjímá, ukloní. Nevídáno! Skutečně, za celou dlouhou dobu své existence nebyla Berniniho kolonáda svědkem tak hlubokého, radostí a nadějí překypujícího ticha, kterým lidé oslavovali nástup nového nejvyššího pontifika.

Historické rozhodnutí

Překvapení nebere konce. Tato volba je vsutku převratná. Navzdory všem předpovědím zvolilo 115 kardinálů poprvé od 8. století papeže, který pochází z jiného kontinentu než z Evropy. Tím, že dosadili na svatopetrský trůn argentinského arcibiskupa Buenos Aires Jorgeho Maria Bergoglia, zvolili „prvního papeže z amerického kontinentu“, jak ho šťastní věřící nazvali. A další

prvenství: nový papež je svým způsobem „černý“. Je členem Tovaryšstva Ježíšova, jehož generálnímu představenému se někdy říká „černý papež“, kvůli černé sutaně, která jej odlišuje od římského biskupa. František je tedy jediným jezuitou, který od založení řádu svatým Ignácem z Loyoly v 16. století zastával v katolické církvi úřad papeže. Kolik inovací ztělesňuje tento šestasedmdesátiletý muž! A přesto na seznamu favoritů konkláve nefiguroval. První „neevropský“ papež za třináct století, první papež z amerického kontinentu od jeho objevení Kryštofem Kolumbem v 15. století, a první papež katolické církve z řádu jezuitů. Přesto byl však zvolen rychle, v pátém kole tajné volby, druhého dne uzavřeného shromáždění kardinálů v Sixtinské kapli. Byl zvolen ještě rychleji než Pavel VI., horký kandidát při volbě roku 1963, a téměř stejně hladce jako Benedikt XVI., který byl zvolen v roce 2005 ve čtvrtém kole. Podle mluvčího Svatého stolce, jezuita Federica Lombardiho, prokázali 13. března kardinálové volitelé s pomocí Ducha svatého skutečnou odvahu: „Nebáli se překonat oceán a rozšířit obzory církve svaté,“ prohlásil.

Odvážná volba, která ovšem ukazuje na jistou skutečnost – na demografické změny katolického světa. Volba kardinálů odráží přesun těžiště, k němuž za poslední desetiletí v katolické demografii došlo. Je to právě jižní polokoule, kde žije nejvíce katolíků a kde proudí do kostelů a na poutní místa celé zástupy věřících. Zvolení papeže z Jižní Ameriky symbolizuje konec dvanáctisetletého monopolu Západu na papežský stolec. Je však především projevem uznání ze strany církve, která je sice přítomná a živá na všech kontinentech, ale jejíž srdce a duch budou nadále nejživější v rozvíjejících se jihoamerických státech.

Světoví politici zareagovali *comme il faut*. Jejich rychlá reakce na překvapivé zvolení papeže Františka svědčí o uvědomování si historického významu této události. Barack Obama, prezident světové supervelmoci, byl jedním z prvních, kteří vyslovili novému

papeži „vřelé pozdravy“ a označili jej za „obhájce těch nejchudších a nejzranitelnějších z nás“. Generální tajemník OSN Ban Kimoon vyjádřil přání, aby nový papež podporoval dialog mezi náboženstvími stejně jako jeho předchůdce Benedikt XVI. „Sdílíme přesvědčení, že spleť problémy dnešního světa se nedají vyřešit jinak než dialogem,“ dodal. Mnoho prezidentů jihoamerických států vyjádřilo radost a pýchu svých národů nad tím, že papežem byl zvolen jejich krajan. Argentinská prezidentka Cristina Kirchnerová překonala dřívější politické neshody s arcibiskupem Buenos Aires, považovaným za jejího největšího politického protivníka, a poblahopřála svému spoluvlastenci ke zvolení. Čestně mu popřála úspěch „v šíření spravedlnosti, rovnosti, bratrství a míru pro celé lidstvo při výkonu této zodpovědné funkce“. Francouzský prezident Francois Hollande se patrně snažil napravit nepříjemný dojem, který vzbudilo jeho vtipkování o odchodu Benedikta XVI., a jako jeden z prvních evropských prezidentů zaslal novému papeži „nejvřelejší blahopřání k úkolu, jenž mu byl svěřen“. Francouzský prezident také dodal, že „Francie, jež je věrná své historii a univerzálním zásadám svobody, rovnosti a bratrství, které vždy určují její činnost ve světě, povede tak jako doposud se Svatým stolcem na důvěře založený dialog ve jménu míru, spravedlnosti, solidarity a lidské důstojnosti“. Z množství diplomatických telegramů zaslaných papeži vyzdvihneme ten od izraelského premiéra Šimona Perese, jehož prostřednictvím jej zve na státní návštěvu Izraele, a také zprávu Evropské unie, zaslanou předsedou Evropské rady Hermanem Van Rompuyem a předsedou Evropské komise José Manuelem Barrosem, kteří nové hlavě církve popřáli „dlouhý a požehnaný pontifikát“, aby mohl „hájit základní práva na mír, solidaritu a lidskou důstojnost“. Prezidentské kanceláře jsou si očividně dobře vědomy vlny nadšení a naděje, kterou vyvolalo Františkovo zvolení. Zvolení, jež nikdo nepředpovídal, ani zvláštní novináři, ani jihoamerická veřejnost, která v úspěch „arcibiskupa

chudých“, jak se mu říkalo v chudinských čtvrtích Buenos Aires, už nevěřila. Jak si tedy máme vysvětlit, že navzdory očekáváním vyšel kardinál Bergoglio ze Sixtinské kaple jako papež?

Proč vlastně Bergoglio?

V roce 2005 unikly ze zákulisí konkláve informace, podle nichž by Jorge Mario Bergoglio býval obdržel dost hlasů na to, aby se stal hlavním konkurentem horkého favorita, kardinála Josepha Ratzingera. Ze spekulací vyplývalo, že argentinský prelát se těšil podpoře reformního křídla kardinálského sboru, v jejímž čele tehdy stál kardinál, arcibiskup milánský a proslulý exegeta, jezuita Carlo Mario Martini, který již tenkrát bojoval s nevyléčitelnou chorobou, jíž v roce 2012 podlehl. Bergoglio své přívržence odradil tvrzením o svých údajných zdravotních potížích – protože přišel následkem tuberkulózní infekce v mládí o jednu plíci, musí se argentinský prelát šetřit. Dalším důvodem jeho zdrženlivosti může být fakt, že nechtěl být překážkou zvolení Ratzingera, jehož intelektuální úroveň obdivoval a který byl přirozeným nástupcem Jana Pavla II. Kardinálové tehdejší konkláve byli však duchovními a pastoračními kvalitami argentinského kolegy okouzleni.

V otázkách katolické morálky, stejně jako sociální doktríny církve, je nesmiřitelný. Jeho nejsilnější stránkou je způsob, jakým ztělesňuje smíření zastánců doktrinářského konzervatismu bojujících proti silící liberalizaci mravů, a přívrženců sociálního katolicismu, bojujících proti zlům nespoutané globalizace ve službách finančních velmocí.

Právě tento jeho rys se o osm let později ukázal být zásadním. Argentinský kardinál však zestárl, je jen o dva roky mladší než Benedikt XVI. v době svého zvolení v roce 2005. Jeho zdravotní stav je následkem poškození plic trvale oslabený. Člověk by řekl, že

vzhledem k tomu, čím odůvodnil Benedikt XVI. své odstoupení, vyberou kardinálové mladšího a fyzicky zdatnějšího kandidáta. Podle francouzských kardinálů přišel věk budoucího kormidelníka Petrovy loďky v diskuzích členů konkláve během příprav a před samotným hlasováním na přetřes. Zdravotní stav však očividně nepředstavoval pro zvolení „outsidera“ Bergoglia žádnou komplikaci ani překážku. Jaké tedy byly hlavní důvody pro jeho zvolení?

1. Jeho osobní aura, která od poslední volby nijak nepohasla.
2. Italské kořeny jeho rodiny jsou útěchou pro italské a evropské kardinály, kteří byli s to oplakávat úřad papeže v případě, že by nová hlava církve nepocházela z Evropy. Jeho příslušnost k řádu rozšířenému po celém světě a náklonnost k hnutí Společenství a osvobození, v Itálii velmi vlivnému, posilují jeho mezinárodní postavení a pověst člověka s četnými kontakty.
3. Senátory církve, jak se někdy kardinálům říká, oslovily jeho smysl pro pastorační činnost, inteligence, duchovní hloubka a veliká osobní skromnost. Jeho kvality oceňuje i římská kurie, jejímž příslušníkem byl coby člen různých římských kongregací, pontifikální komise a pontifikální rady.
4. Přesvědčení, s jakým chce ve své diecézi šířit Písmo svaté v ulicích, v chudinských čtvrtích a v prostředích víře vzdálených, a sbližovat služebníky Boží s laiky, má jistě potenciál oslovit pastory, jimž dochází inspirace a prostředky k oživení jejich společenství.

Přidáme-li k těmto čtyřem argumentům během setkání generálních kongregací předcházejících zahájení konkláve vůli kardinálů obrátit stránku v kapitole selhání římské kurie a skandálů, které podkopaly věrohodnost církve, zjistíme, že Bergoglioovi se otevřela široká cesta. Je totiž dobře znám a velmi vážený nejen pro svou proslulou věrnost vlastním hodnotám, ale i pro přirozenou autoritu beze stopy

autoritářství či povýšenosti.

Když se uklidnila situace po odstoupení Benedikta XVI., které nebylo zdaleka tak tragické a traumatické jako rozloučení s Janem Pavlem II., vstupovalo jméno Bergoglio stále častěji na mysl kardinálům-volitelům, kteří se již necítili povinni zvolit Itala či „kandidáta“ diskrétně podporovaného náčelníky kurie sužovanými obavami ze zítřka. Tak tedy, aniž bychom chtěli zlehčovat roli, kterou sehrály modlitby doprovázející ona obdivuhodná několikahodinová jednání účastníků konkláve, vstoupil argentinský jezuita po pátém kole volby do sakristie, kde oblékl bílou sutanu knížete apoštolů.

Kdo je Jorge Mario Bergoglio?

Nový papež se narodil 17. prosince 1936 v obchodní čtvrti v Buenos Aires. Jeho rodina, žijící ve skromných poměrech, měla italské kořeny, což je ostatně případ mnoha obyvatel argentinského hlavního města. Otec Mario pocházel z Turína v Piemontu. Pracoval jako účetní u státních drah. Matka, Regina Sivori, byla rodačka z Janova, města ležícího na ligurském pobřeží. Starala se o domácnost a vychovávala pět dětí – čtyři chlapce a jedno děvčátko. Jorge Mario chodil do státní školy. Jeho původním snem bylo stát se chemikem. V sedmnácti letech ho však silný duchovní zážitek od těchto úmyslů odvrátil. Během zpovědi ve svém farním kostele ho okouzlí slova místního faráře. od té chvíle se cítí být povolán, aby sloužil Bohu. Od svého vysvěcení na kněze si Jorge Mario Bergoglio každoročně o Velikonocích připomíná okamžik zrození svého poslání tím, že slouží mši v kostele, v němž k převratnému okamžiku došlo. Mladý muž se rozhodne zcela změnit svůj život. Přestává chodit se svými přáteli tančit tango po městských barech a rozchází se se svou dívkou. V roce 1958 opouští laboratoře pro

analýzu potravin, kde pracoval, a ve dvaadvaceti letech se stává novicem Tovaryšstva Ježíšova. Na kněze je vysvěcen po dlouhých jedenácti letech studia literatury, filozofie a teologie, která ho zavedou do Chile a Německa, kde píše doktorskou dizertaci. Po návratu do Argentiny je jmenován knězem ve venkovské farnosti vzdálené na 700 kilometrů od hlavního města. V dubnu roku 1973 skládá věčný slib jezuitskému řádu. V červenci téhož roku je jmenován provinciálem, tedy nejvyšším představeným řádu. V této funkci působí šest let za velmi kontroverzních podmínek. Nastolení tvrdé vojenské diktatury (1976–1983) rozpoutá vlnu násilí a utrpení v celé společnosti. Tajná dohoda části katolického představenstva s vojenskou juntou zasévá v katolické církvi rozvrat a rozbroje. Ani Tovaryšstvo Ježíšovo není ušetřeno ostrých debat, v nichž proti sobě stojí přívrženci aktivního odboje a liberalizace schvalující násilné kroky a ti ostatní, mezi nimi právě Bergoglio, kteří odsuzují přílišnou politizaci víry a brání především jednotu a duchovní život řádu. Pojali snad jeho nadřazení nějaké podezření vůči jeho postoji ke „špinavé“ válce, jak Argentinci toto období nazývají? Nebo mu vyčítali nedostatek solidarity, když proti sobě stáli otec Pedro Arrupe, jezuitský generální představený a symbolická postava s „přednostní volbou pro chudé“ a papež Jan Pavel II., který odsuzoval sblížení některých jezuitů s marxistickými teoretiky teologie osvobození? Podle jistých informací se Bergoglio, který do té doby budoval v rámci církve slibnou kariéru, pustil začátkem osmdesátých let na trnitou cestu, která měla trvat zhruba dvanáct let. Rektor soukromé koleje a semináře, profesor, farní kněz, klášterní almužník, jezuita, který se často staví proti převládajícím ideologiím, nese svůj úděl bez klopýtnutí, poslušně a s odhodláním, jak je jeho zvykem. Roku 1992 se vrací zpět na výsluní. Ve věku 56 let jmenuje Jan Pavel II. tohoto „pravého wojtylistu“, jak ho nazval jeden životopisec, biskupem Auca a pomocným biskupem v Buenos Aires. Od té chvíle Bergoglio stoupá po hierarchickém žebříčku

katolické církve v tomto městě stále výš. Roku 1998 nahrazuje kardinála Antonia ve funkci arcibiskupa Buenos Aires. Starý kardinál několik dní před smrtí vyjádřil své potěšení nad nominací Bergoglia, jemuž připsal pověst „diskrétního, velmi výkonného člověka, věrného církvi a blízkého jak kněžím, tak katolickým věřícím“. Jedním z prvních rozhodnutí nového arcibiskupa je odstěhovat se z luxusní rezidence, která na něho čekala, a žít místo toho sám v malém bytě blízko katedrály. Výtěžek z prodeje biskupského paláce je věnován na dobročinné účely. Stejně tak se arcibiskup vzdává automobilu s řidičem a po městě jezdí autobusem a metrem jako všichni ostatní. „Mí farníci jsou chudí a já jsem jeden z nich,“ vysvětluje, proč si zvolil právě tento způsob života. V roce 2001 jmenuje Jan Pavel II. skromného, takřka asketického arcibiskupa kardinálem.

Bez milosrdenství Kristova...

Po svém zvolení papežem chtěl Jorge Mario Bergoglio i nadále nosit arcibiskupský kříž, na němž je vyryta podobizna Dobrého pastýře. Je také pravděpodobné, že si papež František ponechá svůj biskupský erb. Stojí na něm latinský nápis *Miserando atque eligendo*, což znamená „pohlédl na něj s milosrdenstvím a vyvolil si jej“. Dá se však přeložit i jako „zvolil si milosrdenství a rozhodl se je konat“. Jedná se o úryvek z homilie sv. Bedy Ctihodného, učitele církve (vzdělance a duchovního mistra) anglosaského původu, který žil v 8. století, v době vrcholného středověku. Ve zmíněném kázání hovoří o tom, jak byl na víru obrácen publikán (celník nepříliš dobré pověsti); tím publikánem nebyl nikdo jiný než budoucí apoštol a evangelista Matouš. „Ježíš spatřil celníka, a když na něj pohlédl s láskou (tedy srdcem plným slitování a soucitu) a vyvolil jej, řekl mu: „Následuj mě.““ Rozhodnutí, že právě tento úryvek bude